

«ÚZLIKSIZ BILIMLENDIRIW SISTEMASÍDA ARALÍQTAN OQÍTÍWDÍŃ INTEGRACIYASÍ»

atamasındaǵı IV Xalıqaralıq ilimiy-teoriyalıq konferenciya

BASLAWISH KLASS ANA TILI SABAQLARINDA OQIWSHILARDIŃ TILIN INTEGRACIYALIQ QATNAS TIYKARINDA ÓSIRIWDIŃ HÁZIRGI JAǴDAYI

R.Muratkamalova,

*NMPI Gumanitar hám jámiyetlik pánlerdi
aralıqtan oqıtıw kafedrası assistent
oqıtıwshısı*

A.Eldesova,

*NMPI Sırtqı tálim bólimi talabası
E-mail: muratkamalovaroza@gmail.com*

Annotaciya: *Bul teziste baslawish klass ana tili sabaqlarında oqıwshılardıń tilin integraciyalıq qatnas tiykarında ósiriwdiń házirgi jaǵdayı haqqında maǵlıwmatlar berilgen.*

Tayanish sózler: *baslawish klass, ana tili sabaqları, til ósiriw, integraciyalıq qatnas.*

Baslawish klass ana tili sabaqlarında oqıwshılardıń tilin integraciyalıq qatnas tiykarında ósiriwdiń házirgi jaǵdayın úyreniw maqsetinde 2022-2026-jıllarǵa mólsherlengen 28-yanvardaǵı PF-60-sanlı «Jańa Ózbekstannıń Rawajlanıw strategiyasınıń 4-babında «Bilimlendiriw sıpatın jetilistiriw boyınsha» belgilengen wazıypalardı ámelge asırıw maqsetinde ulıwma orta bilimlendiriwdiń Milliy oqıw baǵdarlaması islep shıǵıldı.[1:3]

Baǵdarlamada oqıwshılardıń kritikalıq logikalıq dóreiwshelik pikirlewi ushın ana tili sabaqlarında oqıw túsiniw arqalı tilin rawajlandırıwǵa ayırıqsha itibar qaratilǵan. Ana tilin puxta ózlestirgen oqıwshı basqa pánlerdi de ózlestire aladı.

Bul baǵdarlamanıń ózgesheligi sonnan ibarat, bul jerde oqıwshılardıń logikalıq hám ámeliy kónlikpelerin rawajlandırıwǵa qaratilǵan xalıqaralıq PISA, PIRLS talaplarına sáykes keletuǵın tekstler menen islewge mólsherlengen ámeliy tapsırmalardı tesktlerdiń mazmunına sáykeslendiriw oqıtıwshı aldındaǵı tiykarǵı wazıypalardıń biri dep esaplaydı. Bul jerde tekstlerdi túsindiriw, logikalıq, pikirlew hám óz múnásibetin bildiriw kónlikpelerin rawajlandırıw arqalı baslawish klass oqıwshılarınıń tilin ósiriw názerde tutılǵan. Til hám ádebiyat pánleri, qaraqalpaq tili (bilimlendiriw basqa tillerde alıp barılatuǵın mektepler ushın) rus tili (tálim rus hám ózbek tilinde alıp barılatuǵın mektepler ushın) oqıw predmetlerin qamtıp aladı hám de olardıń óz ara baylanısın támiyinleydi.

Oqıwshılar oqıw qabıl etiw xızmetlerin basqarıwǵa úyrenip alıw ushın bilimlerde ózlestiriw procesi dúzilisin jaqsı sáwlelendiriw, oqıwshılar tárepinen bilimlerdeń iyelew basqıshların biliwi zárúr: qabıl etiw, oqıw materialın ańlap jetiw,

«ÚZLIKSIZ BILIMLENDIRIW SISTEMASÍDA ARALÍQTAN OQÍTÍWDÍN INTEGRACIYASÍ»

atamasındaǵı IV Xalıqaralıq ilimiy-teoriyalıq konferenciya

bekkemlew, ámeliy iskerliginde bilimlerin qollanıw kerek. Bul bilimlerdi qollanıw ushın biz tiykarǵı tórt basqışqa ámel etemiz.[2:252]

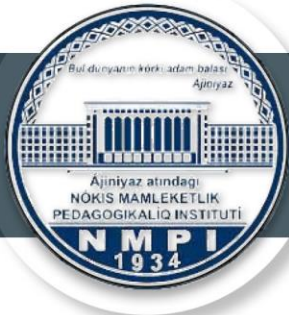
Birinshi basqış qabıl etiw bolıp esaplanadı. Psixologiyadan belgili, qabıl etiw anıq maqsetke baǵdarlandırılǵan túsiniw procesi bolıp, ol tańlaw ózgesheligine iye. Sonıń ushın, birinshi náwbette, oqıwshılarga temanı, yaǵnıy, olardıń neni úyreniwi (máseleni qoyıw)ın túsindirip beriw kerek. Sol tiykarda oqıw materialı menen dáslepki tanısıw ámelge asırıladı. Ol haqıyqıy bar yamasa qıyalıy predmet, hádiyse, jaǵdaylardı baqlaw, múmkin bolǵan tájiriybelerdi ótkeriwden ibarat boladı. Birinshi basqış oqıwshı qaysı hádiyse hám waqıyalardı, predmetlerdi úyreniw haqqında jeterli pikirge iye bolǵanında hám oqıw máselesin túsiniw jetkende juwmaqlanadı.

Ekinshi basqış – oqıw materialın ańlap jetiw. Ol maǵlıwmatlardıń teoriyalıq táreplerin ajratıp alıw hám analiz etiwden ibarat. Bunda tiykarǵı mazmundı tabıw, túsiniw ajratıp alıw, olardıń belgilerin tiykarlap beriw, túsindiriw, materialdıń ózgesheliklerin anıqlap alıw, misallar hám túsindiriwshi dáliller toplamın úyrenip shıǵıw kerek. Bul jaǵdayda bilimler ortasındaǵı sistemalıq zárúrli áhmiyetke iye. Onda oqıwshı eń tiykarǵı, ekinshi dárejeli hám de qosımsha, túsindiriwshi elementlerdi ajratıp kórsetiwi tiyis. Oqıwshı oqıw máselesin sheshiw usılın túsinshe, bilimler ortasındaǵı sistemanı ańlap jetse bul basqış juwmaqlanǵan bolıp esaplanadı.

Úshinshi basqış - eslep qalıw hám bekkemlew. Bul basqış ózlestirilgen bilimlerin uzaq waqıt dawamında saqlap qalıwdan ibarat. Onda qabıl etiw iskerligi kóbirek shınıǵıwlar, óz betinshe reproductivlik hám dóretiwshilik máseleler ózgesheligine iye boladı. Teoriyalıq material, túsiniw, qaǵıyda, dáliller hár qıylı shınıǵıwlarda tákirarlanadı. Oqıtıwshı oqıwshılardıń tapsırmalardı túsiniw orınlawın baqlap barıwı kerek. Olar tekstlerdi mexanikalıq kóshirip alıwı, tapsırmalardı orınlawı, qaǵıyda hám túsiniwlerdi tereń ańlap jetpey orınlawı múmkin. Basqış juwmaǵında oqıwshılar teoriyalıq materiallardı biledi hám olardan shınıǵıwlardı orınlaw, máseleni sheshiw, teoremanı dálillewde paydalanıwdı biledi. Olarda oqıw eplilikleri hám kónlikpeleri qalıplestirilgen boladı.

Tórtinshi basqış bilim, kónlikpe hám tájiriybelerdi ámeliy iskerlikte qollanıwdan ibarat boladı. Bilimlerdi qollanıw úyrenilip atırǵan materialdıń mazmunınıń ózgesheligine qarap iskerliktiń túrli formaları hám kórinislerinde ámelge asırılıwı múmkin. Bul oqıw shınıǵıwları bolıwı múmkin.

Juwmaqlap aytqanımda, oqıwshıǵa tildi oqıtıw arqalı usı til boyınsha iyelegen til xızmetiniń tiykarǵı tórt túri: tildi tıńlap túsiniw, sóylew, oqıw hám jazıw ámeleri boyınsha hár bir klasta ótiletuǵın bilim hám kónlikpelerin

«ÚZLIKSIZ BILIMLENDIRIW SISTEMASÍDA ARALÍQTAN OQÍTÍWDÍŃ INTEGRACIYASÍ»

atamasındaǵı IV Xalıqaralıq ilimiy-teoriyalıq konferenciya

rawajlandırıw, bunda oqıw hám de miynet procesinde, shańaraq hám jámáátlik jerlerde júzege keletuǵın sóylew jaǵdaylarında erkin pikir almaşa alıw hám pikir bayan ete biliw, esitken materiallardı qabıl etiw, sonday-aq, jazba dereklerde oqıw arqalı maǵlıwmat alıw, waqıya - hádiyselerge óz múnásibetin bildiriw túrinde qatnasqa kirisiw názerde tutiladı.

Ádebiyatlar:

1. 2022-2026-жылларға мөлшерленген 28-январьдағы ПФ-60-санлы “Жаңа Өзбекстанның раўажаланыў стратегиясы». – Б. 3.
2. Mirziyoyev Sh.M. “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi PF – 4947- sonli Farmoni // Harakatlar strategiyasi asosida jadal taraqqiyot va yangilanish sari. – T.: G‘afur G‘ulom, 2017. – 92 b.
3. Musaev J. O‘quvchilarning mustaqil fikrlash salohiyatini rivojlantirish. Monografiya. – T.: Sharq, 2010. – 252 b.